

ACC. NR. 4487

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: John Nilsson
Härad: Allbo Adress: Evilan, Åkarp
Socken: Slätthög Berättat av: Daniel Jonasson
Uppteckningsår: 1934 Född år 1844 i Flövadal, Rickelsboda.

Uppteckningen rör . Se inneliggande register.

Antal sidor: 79.

1 foto.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

1

*Uppteckningen rör*S k o g s a r b e t e .

Under vintermånaderna januari, februari och i början på mars arbetades mest i skogen. En högg skog och arbetade fram den till säljbart virke, en annan skulle bygga sig ett hus o.s.v. Det var kort och gott skogsarbete.

Om vi tänker oss tillbaka en 70 - 80 år, så skall jag säga, att det fanns ofantligt mycket skog, för de hade inte kommit åt att sälja förr. Visserligen hade de brännt fällor, och det ansågs för en viss heder att ha

kunnat hålla efter skogen, men det blev ändå bara allra närmast gården, längre bort var skogen fullständigt orörd.

Men så började det komma virkeshandlare från Skåne. En del kom bara på marknaderna, men en del bosatte sig här. De var de första, men sedan har det kommit många, inte bara skåningar utan även andra.

Det mesta virket gick bilat till bjälkar och sparrar om 10 - 12 - 15 ja, ända till 18 alnars längd, och grovleken varierade ju med längden och efter trädet var rakt till.
/ se längre fram/.

Att hugga och bila bjälkar var ett tungt arbete, och det var endast de starkaste männen som orkade och som kunde hålla sig någorlunda till dagpenning, för det betalades efter ackord. Huggningen tillgick så: Då man fällt trädet, bedömde man, vad bjälke det skulle bli, "skar av"

och lade upp stocken på en "palling". / två stockstycken, en vid toppändan och en vid rotändan /. Var trädet böjt, vändes kroken upp, och sedan skalades barken av på båda "slantsidorna". / om ett träd är böjt, finns det ändå två raka sidor = "slantsidor" /. Sedan spände man ett snöre, som var färgat med rödfärg eller kimrök, längs efter stocken / fästes i de båda ändarna / och lyfte upp det på mitten, och lät det "klatscha till". Sedan höggs efter randen. Men då var det till att hugga rakt ned, i annat fall kunde den bli t.ex. 9 tum på ena sidan och 8 tum på den andra.

Då man gjort i ordning ett träd, vräktes bara bjälken åt sidan, och ett nytt fälldes på samma ställe. Så undan för undan och påsså sätt fick man en "skräbana". Därmed vann man, att man inte behövde flytta verktygen varje gång och hugga nya "pallingar", det blev öppnare och

slätare på marken, och därför lättare att arbeta.

Om inte bjälkarna kördes bort undan för undan, lades de i lager på varandra med de löshuggna flisorna mellan varje varv.

Av toppen ned till 4 tum högg man spånved. Den sågades i 19 tum långa klampar och lades i "famn". Varje "famn" var 3×3×3 alnar.

Det som var under 4 tum höggs till kolved eller bränsle. Kolveden barkades med 3 - 4 - 5 ränder och lades, så den kunde torka. Den fick ligga över sommaren, och på hösten kördes den i hop och restes till mila.

Det var särskilda arbetare för var sort. En högg bjälkarna, en spånveden och en kolveden. Att hugga spånved och kolved var ett lättare arbete och betalades därför mindre, men även här var det ackord. Som genomsnitt kan man säga, att bjälkhuggaren tjänade 2,50, spånvedshuggaren 1.50 och kolvedshuggaren 1,25 pr dag. Men det var ju rätt

olika ändå. Jag för min del brukade hålla mig upp till
4 kr. om dag, men då fick man inte hugga sne hugg.

Huggningen på bjälkar betalades efter aln och
grovlek, och det var:

3x4 tum	.2...	2 öre pr aln	
4x5 " }		2,5 " "	
5x5 " }			
5x6 " }		3 " "	/ höggs endast om skogen var "stabbig" d.v.s. grov vid roten men hastigt avsmalnande/.
6x6 " }			
6x7 " }		ej vanlig.	
7x7 " }			
7x8 " }		4 öre pr aln.	
8x8 " }			
8x9 " }		4,5 " "	/ mest förekommande storlek./
9x9 " }			
9x10 " }		5 " "	
10x10 " }			

Skriv endast på denna sida!

Här körde vi bjälkarna till Lamhult, det var närmare dit än till Moheda, men eljest var det styvare handlare där. Men det var långt till Lamhult också, och vi hann inte mer än en ~~gå~~ resa om dagen. Vi hade förresten så dumma marker, oländiga och steniga, så vi måste släpa ihop två gånger, innan vi fick lass, och då var det mest middag.

V e d e n .

7

Veden högs och kördes hem vid lägliga tillfällen under vintern. Man höll sig inte till något bestämt träslag, men mest var det tall och gran, och inte sparades skogen. Det var att taga de största träd man kom åt, och "kubbaträd" på de kunde vara ~~enxtillxensexochxenkax~~ 1 - 1½ aln tvärs över stubben. Säg hade man ju inte, och jag skall säga, att det var rätt så drygt, att stå på vedbacken och hugga av klamparna. Man fick allt kôta på, om det skulle bli nånting. Det var vanligt, att vara två om var stock, en vid vardera ändan. Den duktigare naturligtvis vid storändan.

Sedan klöv man veden, lät den torka, och ladade in den i vedboden, där den fick ligga till vintern därpå.

Från fällorna fick man också en del ved. Den var nog torr och brann bra, men den "smittade" / sotade /

och var rätt otäck att ha att göra med.

Det var mycket arbete bara med veden förr. Dels var det drygare att hugga den, och så gick det åt så mycket mer. Man eldade ju hela kvällen, dels för värmen men lika mycket för lyset, och varje kväll, innan det blev mörkt, fick man bära in en stor trave och lägga framför spisen.

Tjärbränning.

På hösten när/sommararbetet var färdigt gick man ut i skogen och bröt upp furustubbar. Man tog endast sådana stubbar som hade stor kärna, och som redskap att bryta upp dem med använde man långa granstänger, som nedtill voro täljda flata och försedda med en hästsko för att det skulle gripa bättre. Stubbarna kördes sedan till den plats där man skulle ha milan, och där fick de ligga till vintern, då de klövs sönder i små stycken. Att man klöv dem på vintern var därför att de då var frusna och därigenom skörare.

Vid midsommartiden skulle tjäran brännas, och då grävde man i en backe ett rätt brett dike, vars botten täcktes med ~~granbark~~ färsk granbark. När man tog granbarken gjorde man med en yxa ett rist längs stammen och ett runt om under nedersta grenen, och med smala träkilar fläktes ~~den sedan~~ barken sedan av. I bottnen på milan lades

barken efter samma system som spån på ett tak, d.v.s. det ena barkstycket sköt en bit över det andra. Det blev både slätt och tätt och tjäran rann lätt av. På denna botten lades nu veden, och milan täcktes med granris och den jord man kastat upp ur diket.

Nedre ändan av milan lämnades otäckt, och där tände man. När elden fått tillräcklig fart täcktes även denna del, och för att det nu inte skulle slockna satte man in pipen av en smidesbälg och blåste på. Bälgen flyttades uppåt allt efter milan brann, och där fick en man stå och dra så länge milan varade.

Tjäran samlades upp i ett ämbar, som stod i en grop i milans nedre ända, och tömdes på tunnor. Avsättningsorten var Karlskrona, och dit kördes den följande vinter.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

11

Uppteckningen rör

O s b r u k .

Under hela min tid har bönderna här i trakten haft goda inkomster av körslor och andra arbeten åt Os bruk. Mina föräldrar bodde vid själva stråkvägen, som gick till Os, och medan jag var liten, brukade jag stå i fönstret och titta på hur bönderna kom med kol och malm och vände tillbaka med årderbillar. Det var långa rader med hästar dagen i ända, och jag minns, hur jag undrade över vad de kunde göra med all den malmen och de kolen borta vid Os, för jag hade aldrig varit dit. och sett.

Den som grundade Os bruk hette Nils Asgarn, och

Skriv endast på denna sida!

då han blev ägare till det, var det enligt sägen inte mer än 1/4 mantal jord, men det fanns något som var bättre nämligen ett stort vattenfall ~~mellan~~ från Rusken till Rymmen, och Asgarn förstod nog vad det var värt. Han köpte en massa gårdar bland andra Bohult och Gunnamo, och till sist sträckte sig han område ända ~~xxx~~ från Mycklehult och Nydal till Värnamo. Det var mest skog men även en massa åker, och därför byggde han sig stora fina hus för den myckna boskapen. Det blev ett herresäte, och de forna ägarna till jorden blevo torpare under honom, och min far var förresten en av dem.

Masugnen byggdes mellan 1835 - 40, jag kan inte minnas årtalet precis, och när den var färdig, skulle det vara järnmalm. Han skickade då ut ingenjörer till att söka, och de fann malm i sjöarna Rymmen, Lyen och Stråken och i några mossar i Slätthög och Moheda. Men det gick

ju inte att få fint järn bara av sjö- och myrmalm, och därför måste han köpa järnsten från Taberg och limsten från Jönköping. Ja, så behövdes det ju en massa träkol, och de levererades av bönderna i trakten.

Detta blev en näringsgren för Slätthög, Nydala och Gällaryd. Hela vintern igenom körde bönderna till Os, och fast de inte precis tjänade så stora summor - 50 kr. på hela vintern ansågs bra - så var det ändå en hel del som kunde lägga undan och bli smått rika av det.

Av tackjärnet gick en del till gjuteriet och en del till smältsmedjan, där det fanns fyra stora hamrar, som slog så ~~xxxxxi~~ det stank, och man fick vara rädd om rocken, eljest blev det hål i den. Där i smältsmedjan gjordes krokbillar, och dem körde vi smålännigar till Osby. Från Osby kördes de av skåningarna, men vart vet jag inte. Hästlassen skulle väga ett ~~xxx~~ skeppund, som är 40 lispund, men så

skulle det vara 2 lispunds övervikt. Ingen fick lasta mer, det hade Asgarn bestämt, för han var en djurvän och en människovän och en bra karl, som hela bygden hade nytta av så länge han levde.

Det var inte vem som helst som kunde taga upp malmen ur sjöarna, utan det var särskilda karlar, som var övade till det. På vintern, och då togs den mesta malmen upp, hackade de upp ett hål i isen, och med en raka med 2 - 3 meter långt skaft skrapade de ihop malmen från alla sidor. Men först provade de förstås om det verkligen var malm och inte bara grus och slam. Då de fått upp det som fanns sållade de bort allt otyg, som följt med, och sen var det bara att lasta och köra. På sommaren hade de en stor flotte av timmer med en glugg i mitten eller fyra små gluggar, en vid varje hörn, genom vilka malmen upptogs och lades på flötten, som kunde bära ett par hästlass.

Malmupptagning.

Då de fått lass, stakades flotten i land, och malmen sållades på stranden.

På Slätthögs prästgård fanns det mycket myrmalm, men den var inte mer än ett spadtag djup, så ~~det blev~~ väldiga vidder mark blev förstörda. Men de brukade hugga upp och lägga undan torvorna, och sen malmen var tagen lades de tillbaka, och på så sätt fick man åtminstone ett bra bete.

Kolveden höggs på senvintern. Den barkades med en tre, Kolning. fyra ränder och lades upp att torka över sommaren. På hösten kördes den ihop, restes till mila och brändes. Då milan var färdig byggde man av troler /runda stänger/ en lada och i den lades kolen för att sedan köras ut på vintern. Ladan var täckt med granris eller bräder, och golvet låg en bit från marken, för att inte kolen skulle draga åt sig fuktighet från marken.

Då man körde ut kolen, använde man "läster". De var

byggda som en "enekatse" /enkorg/ men mycket större, ty
de skulle rymma 12 tunnor. Priset per läst var 3 kronor.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

17

*Uppteckningen rör*B u l t a v a g n e n .

Före min tid användes här en sorts vagnar, som kallades bultavagnar, när de körde i markerna. Jag har sett en hos Jonas i Bosstorp. Det var mellan 60 och 70.

Den var, vad träarbetet beträffar, lika med våra vagnar, men det fanns inte det ringaste järn på den. Det var inga skenor på hjulen, i stället var de tjocka och klumpiga, ungefär tre tum breda och rätt små. Lötarna var så där en tre tum tjocka och sattes ihop med tränarar.

Axlarna var av ek, och i ytterändan av dem var det borrat hål och satt en träpinne, som höll hjulen. "Längan",

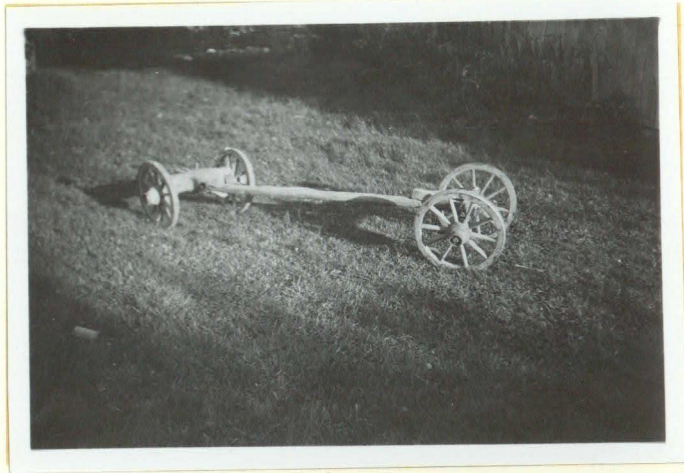
som förband fram- och bakvagnen, var och fastsatt med träpinnar. Det var inte så starkt, men det var inte heller så stora lass, som kördes.

Den smordes med tjära, och då det måste ske rätt ofta, hade man en tjärbunk hängandes på en särskild pinne på bakvagnen.

Bultavagnen gick som sagt bara i markerna. Den användes i stället för krokadrögen, när de körde ut gödsel eller körde in höstackarna.

Efter bultavagnen kom det en annan vagntyp, som kallades för "smygare". Den användes också bara till att köra i markerna, men på den fanns det riktiga järnskenor, och axlarna var också av järn. I övrigt var den så gott som lika. Den hade små hjul och var smal i gången.

"Smygare"

Äg. Aron Kristofferson

Å b o d a.

"Smygare".

Hjulen 50 resp. 45 cm i diam., 5 cm. breda.

Bredd mellan hjulen 55 cm.

Höjd upp till lastbanken 35 cm.

Last- och åkvagnen.

Men så hade de en vagn till, och den användes långt in på min tid. Den tjänstgjorde som last- och åkvagn på vägarna.

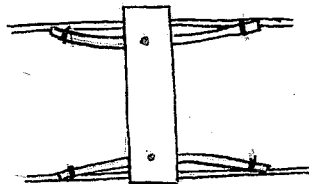
Den var rätt hög. De bakre hjulen var ungefär en meter i diam. och de främre något lägre. Se vägarna var så ojämna på den tiden, och då var det bra med höga hjul, för de strök jämnare över groparna.

Hjulen var försedda med "stumpaskenor". De trodde nämligen, att hela skenor skulle dra sönder hjulen. Varje stumpaskena var lika lång som en löt och lagd så, att mitten låg över lötskarvet. I ändarna var de sneda, så att de liksom gick om varandra ett stycke, och där var det borrat tre hål, så de kunde spikas fast. Det sämsta med spikarna var, att de slets upp rätt fort, och så ramlade skenan av.

Axlarna var av järn förstås likaså naven. Men naven var inte i ett stycke som nu utan i två delar - de kunde inte göra bättre - och kallades hjulbössor.

Även den vagnen smordes med tjära, och tjärburken hade sin plats på bakvagnen.

Då de körde lass, och här var det mest årderbillar, som de körde till Osby, hade de på en häck, som var gjord av tunna bräder. Men skulle de ut och åka fint, hade de en annan häck, och den var snidad och fin allt efter ortens sed men sällan målad. Mitt på häcken var det ett säte, en bräda, som hängde på träfjädrar, som i sin tur vilade på träpinnar inslagna i häckkanten. På sätet fanns det plats för tre personer.

Schäskärran.

22

Då man ville åka riktigt fint, tog man fram schäskärran. Den var som en vanlig kärra utan fjädrar, sätet var fastgjort på samma sätt som på åkvagnen / se föreg. sid./, men den hade ^{så/} föreskräckt höga hjul, att när skjutskarlen körde, satt han mycket högre än hästryggen. Därför guppade den svårt, och om hästen snavade, kunde det ofta hända att kusken hamnade på hästen. Den var just inte bekväm, men den var det finaste åkdon de hade i alla fall.

Bultavagnen, eller, som det senare blev, smygaren, lastvagnen och schäskärran var de enda hjuldon de hade förr. Med dem fick de reda sig, och det gjorde de också.

K i l a s t e n .

Då jag skulle bygga den här gården, det var 1888, måste jag köra ända till Hökaboda efter sten. Här finns nog sten i mängd, men den är så le'er och vinner, så den går inte kila.

Att kila sten är en konst, som inte alla kan, och där i Hökaboda fanns det en gubbe, som hade det till yrke. Honom lejde jag till hjälp. Han visste ju, var de bästa stenarna fanns, och vi gick, tills vi fann en som var stor som ett litet hus. Att den var lätt att kila märktes på ådringen, för den var rak och fin. Så kröp gubben upp på stenen och siktade och mätte, så att han fick tag på mittpunkten. Där lade han då riktskidan - en tunn, slät bräda - och drog ~~ett streck~~ med en krita ett streck över hela stenen. Mitt uppe på toppen borrarade han, ja, jag

hjälpste ju till jag också, så laddade vi med krut och sköt. Och han sprack precis efter linjen och rakt ned, så det var bara att ~~lägg~~ sätta mellan spett och bända omkull den. Då kom ju den släta sidan upp, och den var jämn som den här bordsskivan.

Men det var ena väldiga block, och de måste kilas sönder flera gånger för att få lagom stora stenar till stenfoten. Han började då mäta och rita upp var han ville ha sömmarna, och det var noga med att det blev lika tyngder på båda sidor av sömmen, eljest sprack den snett. Det drogs åt den lättare sidan.

Då han ritat färdigt, började vi borra hål längs strecken. Hålen skulle vara fem tum djupa och fem tum mellan varje. Sedan satte vi ned två tunna järnbleck i varje hål och en kil emellan, och så var det bara att bösta på kilarna, tills stenen sprack.

Flöjnings b.
Gm.

25.

4487

John Nilsson

1934.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

H ö s t a r b e t e t .

På hösten, så snart skörden var inkörd, satte man på med krok eller plog och körde upp jorden. En del sten bröts upp och kördes bort, men det var också allt man gjorde vid åkern. Dikning och sådant förekom inte, för man odlade endast på höglänt mark, där diken var överflödiga.

Man trodde nämligen inte, att det var möjligt att odla "sidderna" / sluttningar, sank mark o.dyl. /, ~~och~~
 ~~därförrhöll man sig endast till de högsta~~ för där skulle grödan frysa bort, och därför höll man sig till de högsta och torraste backarna, som naturligtvis också var de stenigaste. Det var förresten rätt så modernt att odla en del av stubbafällorna, och på så sätt fick man en massa små gårdar inne i skogen.

På de större gårdarna brukade man börja med trösk-

Flöjningen.

Tröskningen.

ningen den 24. okt., för då kom de nya drängarna, och de skulle allra först provas på logen. På de små ställena började man tröska så snart grödan var inkörd, för man ville mala och få mjöl så snart som möjligt. Men i båda fallen skulle det vara färdigt till jul.

"Ö t r ä d a n".

I gammal tid lade man varje år en s. k. öträda. Samma höst den lades bröt man upp sten där, och till att bryta den gagnade man granstänger så stora som man orkade resa och sköta. I stängens grovända, som var täljd platt, var en hüstsko fastspikad. Den grep gott i stenarna, och så var det bara att häva och palla under.

Stenarna bortkördes på vintern, och då gagnade man en särskild stenadröj, som var gjord av bokplankor och liknade en krokadröj, utom att den var lägre. Hålen efter stenarna fylldes igen under sommaren.

På våren ~~gärda xxxxxxxx trädan~~ inhägnades trädan, och sedan fick fåren gå där och beta under sommaren. Detta för att det inte skulle bli så mycket ogräs. Den harvades nämligen aldrig.

Under röt månaden, som *, om jag inte minns fel, varade mellan den 22. aug. och 22. sept, skulle man arbeta fram trädan. Den årdrades och harvades en par gånger, och sedan såddes råg. Men sådden skedde så sent som möjligt, för man menade, att ju senare sådd, ju längre kunde strået leva på fröet.

"R i s h ä m t a"

29

På våren fick kvinnorna "rishämta". I sidderna /på sluttningarna / växte det ju en massa asp och björk, och det blev ett tjockt lager av löv, som hindra-de gräsväxten. Men då fick kvinnorna gå ut och räfsa ihop lövet, som antingen fick ligga och ruttna eller uppbrändes. På björkar-blev det torra vistarna avbrutna och kastade i hög /därav namnet "rishämta"/, och även gammal kospillning hopsamlades och lades dit. Allt för att få slåmarken ren.

Potatisblasten.

30

Potatisblasten, eller potatkålen som vi säger, användes förr till kreatursfoder. När de nedre bladen började svartna, tog man en handskära och skar av en giva åt korna varje kväll.

Nu köres den ut på ängsmark och användes som gödsel. Första året blir det ju inget gräs, men andra och tredje året blir det bra.

Men det är förstås många som inte vill göra sig besvär med att köra ut den på ängsmarken, och de bränner helt enkelt upp den.

L i n s k ä v o r .

31

Det odlades ju mycket lin, eller "hör" som vi kallar det, förr, och det blev en massa skävor. De användes till att täcka källartak. Hade man tillräckligt med skävor, behövde man inget annat yttertak på källaren. De breddes på år efter år, och taket höll sig i all ~~evärdelighet~~ evärdelighet.

Det tog lång tid, innan de blev våta, och en vanlig regnskur trängde inte långt ned.

*Sm
Mlbo Ld
Skattstör Lm
1934*

*Uppt. John Nilsson
Rev Daniel Jonsson
32. 4487
f. 1844*

R i s a t t s t r ö u n d e r k o r n a .

Till strö gagnades bara ris, mest gran- och enris
men även björk och vide. I sidderna / på sluttnigarna /
växte ju en massa videbuskar och björk, och på höstarna
i augusti brukade man hugga och köra hem dessa till strö.
Därigenom fick man slåmarken ren och på samma gång strö.

Att man högg riset just i augusti var därför, att
då trodde man, att det inte skulle komma igen / komma upp
nya skott /. Det var för övrigt så, att hatade man någon
"ve'art", skulle den huggas i augusti ~~och i september~~ på vissa
dagar i nedan. Men vilka dagar det var, minns jag inte.

På vintern när kalvarna och grisen fick alltför
lett i kätten körde man till skogs efter gran- och enris
och strödde. Man kunde inte då som nu taga en buka halm,
för den var det ont om.

Skriv endast på denna sida!

"L o c k a s o."

33

Förr körde man inte, när man skulle till onen /gal-
ten/ med en so. Det var för dåliga vägar, och förresten
var det inte många som hade häst heller. Nej, man släppte
bara ut soen, och så gick man före och lockade med en
spann potater.-

Medan soen var ung kunde det vara rätt så besvär-
ligt att locka henne, särskilt som ju vägen också var
lång, kanske en mil, och det kunde taga en hel dag att
få dit henne, och sen lika lång tid hem. Men när de blev
äldre, visste de så väl vad det var fråga om, så då
gick det fint.

Här i Elmhult levde rätt länge en gubbe, som
hette Petter Eklund, och han brukade gå och locka en
gammal so. Han gick bara före med en potatspann, och
så fick hon en potat då och en potat då.

Men förresten var det inte så vanligt att lägga på suggor och ha smågrisar. De köptes mest av skåningar. Skåningarna brukade nämligen komma och driva hela kullar med smågrisar, och då var det bara att gå ut och välja sig en. Även nu köpes de flesta smågrisar från Skåne. Det har liksom aldrig blivit modernt att lägga på suggor.

Men det där att locka so levde kvar rätt länge, och när soen visade sig åt onen, var det ett talesätt att säga: "I dag lockar soen" och "i dag skall jag ut och locka soen."

Spingestickor.

På hösten, då skörden var bärgad, och det började bli mörkt på kvällarna, tog bonden stutarna och krokadröjen och körde till skogs för att hugga en "spingefer"^{+/}. Det var inte vilken "fer" som helst som dugde. Den skulle ha stor kärna och vara rakklugen och naturligtvis inte kvistig heller.

Då han kom till en "fer", som han tyckte såg lämplig ut, tog han yxan - såg fanns inte, men tunga och bra yxor - och högg in ett "skör" nere vid roten och ett ungefär en aln högre upp, sen spjälkade han loss ett "skult", tog det och gick till närmaste stubbe och prövade om den var rätklugen. Var den inte det, så var det till att pröva i en annan "fer", och så undan för undan ända till han hittade en som var bra. Ibland kunde han ju lyckas första gången, men lika gärna kunde han få prova

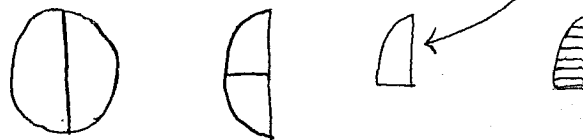
- - - - -
+/ fer = fura

fyra och fem fere, innan han fick en som var bra. Och det märktes, då man kom åt skogen. Då jag högg bjälkar i Bästerna, kunde jag ibland träffa på ferer, som hade ända till två sådana "skultar" borthuggna, och det fanns väl knappt en fin fer, som inte var provad. Men det var ju slösaktigt med skogen, för de växte ju sämre och blev så skrangliga.

Men hade han nu, som sagt, hittat en som dugde, så "skörde" han ned den och tog med sig så mycket stutarna orkade draga. Hemma på vedbacken lastade han av, och där "skörde" han av stockarna i 1 - 1 $\frac{1}{4}$ aln långa klampar. Och det kunde vara rätt så drygt att sköra av en stock, som kanske var mer än en aln tvärs över. Han högg då först ned på ena sidan ungefär halva stocken, sen fick han lov att vända den och hugga likadant på den andra sidan. Ena ändan på klampen blev då tvär, den andra spetsig.

Sen klöv han kubbarna. Först mitt itu, sen i "fjärarpart" och sen dessa i sin tur, till han fick ungefär två tum tjocka men rätt breda "spjåker".

Sen skulle de spingas, och det gjorde han inne i stugan på kvällarna, då dagens arbete var slut. Han tog då med sig in ett fång "spjåker" och lade dem i vrån vid spisen, och sen var det att sitta där och spinga.

Att spinga gick till så, att han satte ena ändan av "spjåkan" under vänstra armen, spjålkade upp en bit med kniven, och sen, om det var bra virke, gick det att helt enkelt riva loss stickan. Men ville "spjåkan" gå från den sida han börjat, så vände han den på "svällen", d.v.s. han vände den ett halvt varv och spingade från den andra sidan.

Stickorna blev ungefär två tum breda men tunna. Då han spingat så många han kunde taga om med händerna, tog han en

av stickorna och band om. Sen ställdes kärvarna mot en södervägg till tork, och där syntes det om han var en rejäl och skötsam bonde, för då fanns det många kärvar.

På sommaren ladades de in i vedboden, och nästa vinter hade han lyse, och jag skall säga, att det var inte någon enda husmor, som ville reda sig utan stickor.

I mitt hem var det mest vi yngre, som fick spinga. Far sysslade med annan slöjd. På hösten tog han in hyvelbänken, och den fick stå inne till våren. Han brukade göra trägrepar och sälja på Växjö marknad.

Medan det brann i spisen, fick vi ju lyse därifrån, men sen fick en av de yngre med stickor lysa de som satt och arbetade. Han hade då ett vattenämbar bredvid sig, och i det "skara-de" han av stickorna emellanåt. De ville nämligen inte brinna så klart, när det blev långt kol på dem, och då var det till att "skara" av dem på ämbarkanten. /"skara" = skrapa, skumma./

Elddon och svavelspetor.

De hade det besvärligt med lyse och eld förr, det får man lov att säga. Jag minns, att min mormor hade ett eldjärn och en flinta att få sig eld med. Då hon skulle ha upp eld, slog hon med flintan mot eldjärnet och höll en bit fnöske under, och då yrde det en liten gnista från flintan och ner i fnösket, och det började "glindra". Så tog hon en svavelspeta och satte dit, och då tog den eld, och med spetan tände hon på en spingesticka, och sen kunde hon ju få så stor eld hon ville.

Svavelspetorna gjorde de sig också själva. De var av samma virke som spingestickorna och med samma bredd och tjocklek, men så var de spetsiga i ena ändan och ungefär så lång som din penna / 14 - 15 cm. /. Spetsen hade de doppat i varmt svavel, och det behövdes inte mer än lite glöv / glöd / för

att de skulle brinna.

Men de gamle, de kunde så väl me'tet, så de behövde inte ofta gagna elddon /flinta och fnöske/. Det var bara någon enstaka gång. I spisen brann det ju dagen över, så de behövde inte som nu hålla på att tända och tända, och på kvällarna, då de eldat med björk och bok, blev det ju en massa glöv, och då tog de och rakade undan längst in i ~~xxåx~~ spisvrån, stoppade dit de grävsta "branarna" /bränderna/ och de största glöven och öste aska på. Där hölls det eld hela natten, och på morgonen, när mor skulle ha upp eld, grävde hon bara undan askan och blåste lite, sen ~~xxxxxxx~~ satte hon dit en svavelspeta, och det brann genast.

Småland
Allbr
Hattby 1934

41. 4487

John Nilsson
Kölen Åker
Per D. Jonsson
Jönköp 1844

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

I min barndom började tändstickorna på komma. De var i små paket och hundra stycken i varje och kostade tre skilling / sex öre /. De var nog bra, fast alldeles för dyra, och så var de så giftiga , att de åt ihjäl sig av dem.

Men jag skall säga, att de användes inte till att tända cigarrer och cigarretter med. Det var stickorna för dyra till, och sånt tyj fanns förresten inte. Men en bärgader bonde hade en piphylla i ett hörn i stugan, och där kunde det stå tio långa pipor med "tändtossen" / huvudet / utåt, och under var d det en låda att ha kardus i. Tändtossen på de där piporna var av "sjöskon" ^{+/}, men vad det var för material, vet jag inte.

Och där kunde husfadern ligga på soffan eller i sängen och röka, då han var ledig, och då stödde han tändtossen på golvet, för så långa skaft var det på de piporna. Men då han
+/utt. med kort, öppet ö.

Skriv endast på denna sida!

låg så och rökte, höll alltid mor i huset ett vaksamt öga på sin man, för det hände ofta, att han somnade, och då kunde det ta eld i stickorna på golvet och börja brinna kring honom.

L j u s s t ö p n i n g .

43

Utom spingestickorna hade man ju också ljus att lysa sig med, men det var mest bara vid storhelgerna jul och påsk. Men man stöpte inte ljus strax före jul. Stora ljus till prydnad och till att lysa sig med och små ljus, "lykta-
annat än/
porlingar", till lyktan och julgranen.

Jag stöpte alltid ljusen själv, så det vet jag hur det ~~gick till~~ gick till.

Man hade en stöpkärna - en vanlig smörkärna - och den fyllde man nästan upp till kanten med ljunt vatten, resten fylldes med smält talg - kotalg eller svintalg, fårtalg gick inte alls, för då ville bara ljusen rinna. Veken gjordes av särskilt garn, ljusvekagarn, och det var enkeltvinnat och liksom ulligt. Av det tog man 5 - 6 eller ibland bara 2 trådar, allt efter man skulle ha stort ljus,

och lade dem över en smal träspeta, så att ändarna hängde lika långt ned på båda sidorna. Sedan tvinnade man dem, och då snodde de ihop sig till en veke. När man hade veken färdig, smetade man på lite varm talg - det gick bäst med en borste - och när den svalnade blev veken styv. Man brukade ha 3 - 4 ~~sådana~~ vekar på träspetan, eller allt efter hur stor stöpkärnan var. Så tog man 3 eller 4 sådana spetar åt gången, eller allt efter man var händig till, och doppade dem i stöpet. Det skulle gå raskt, för om man höll dem för länge, rann all talgen av. Då man doppat en speta, lade man den över två stolkar att svalna, och under tiden doppade man en annan. Så undan för undan, tills ljusen var så stora man ville ha dem.

Ja, det där var talgljus, men så hade vi en annan sorts ljus också. De var av bivax och gjordes inte på samma sätt som talgljusen.

Vaxljus.

Man tog bara vaxet och plattade ut det till en strimla så lång som man ville ha ljuset. Sedan lade man på vecken och rullade ihop vaxet, så var det färdigt. Men de lyste svagt och dåligt och var inte mycket att ha.

Men så hade vi ännu en sorts ljus, och det var de som användes på logen vid ottetröskningen.

Man kokade tjära, tills den blev rätt tjock, ja, som beck, och när den svalnat, gjorde man på samma sätt som med vaxljusen. Man tog en strimla, lade på en veke och rullade ihop. Men de ljusen var långa, ända till 2 - 3 alnar, och till veke användes skättefallagarn, för ljusvekagarn var för dyrt.

Då man tröskade, ^{kilade/} ~~satte~~ man fast ljuset i hålet i ljusakistan / se samlingen n:r ^(Träns Hålar) sid. 34 och 35/ och sköt upp det allt efter det brann. Det var ett billigt och bra lyse, mycket billigare än talgljus som en del

Beckljus.

använde. Det vet jag, för jag har själv gagnat dem rätt mycket.

Men medan dessa ljus gagnades, var det lag, att ingen fick riva upp en tändsticka inne på logen. Det blev böter. Men man hade ju en lykta, och då tog man ut ljuset ur den, tände beckljuset och satte in det igen.

- - - - -

Daniel Andersson i Mosshult höll ljus till Slätt-
högs kyrka. Det var hundratals ljus han fick göra varje
år, men han hade maskineri. Det visade ljusen. Det märktes
på dem, att de var stöpta i form.

En sådan där form hade jag själv förresten. Den
var bara en vanlig plåtform, gjord som ett ljus, och i
den spetsiga ändan var det ett hål att träda veken igenom.
Den andra ändan var fullt öppen, och där hällde man talgen.
Då man tvinnat veken, gjorde man en knut i ena ändan, trädde

Ljus som
stöpts i form

upp den genom hålet, och fäste den i en trästicka - van-
ligen tändsticka - som man lagt tvärs över den öppna
ändan av formen. Sedan hällde man i smält talg, och
ljuset var färdigt med ens.

Det var nimmt att stöpa i form, om man bara skulle
göra ett par ljus, men skulle man ha många, var det bättre
med stöpkärnan.^{+/}

- - - - -

^{+/} Sagesmannen hade endast en form. Med många formar gick
naturligtvis arbetet fortare.

T r ä s l ö j d .

På kvällarna, då man inte spingade stickor, sysslade man med ått slöjda allehanda träsaker. Det var räfsor och krokadrögar och korgar, som behövdes på gården, men dessutom, och det förekom överallt häromkring, gjorde man trägrepar och sålde på marknaden i Växjö.

Min far gjorde hundratals grepar varje vinter, och dem sålde han vid seframess i Växjö. Han fick inte mer än 25 öre stycket, men det blev ändå en slant.

Då jag var tretton år, fick jag följa far till marknaden i Växjö. Jag minns inte så mycket av hela marknaden, det mesta är från trätorget, för där stod ju far. Trätorget låg på samma ställe som nu, d.v.s. på Dalgatan, och där stod alla som hade trävaror att sälja. Det var trägrepar, byttor, vagnar och krokadrögar och en massa andra träsaker. Det gagnades mer av den sorten förr.

Marknaden i
Växjö.

På min tid varade marknaden hela veckan. Den börjadē på tisdag, men alla kom på redan på måndag, och på måndagkväll såldes det friskt. På tisdagsmorgonen trummades marknaden in av tre trumslagare - en stor trumma och två små. De stannade vid alla hörnhus och på de öppna platserna i staden, och till sist trummadē d e i torgets fyra hörn. Sedan kom borgmästaren och förklarade marknaden öppnad.

Växjö marknad var frimarknad, så dit kom både tyskar och engelsmän och ibland även fransmän.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

50

Uppteckningen rör

När man måste bära liken från Elmhult till

Slätthögs kyrka.

Jag minns, när det inte fanns någon väg från Elmhult till Slätthögs kyrka sommartid, på vintern gick det alltid ann, för då var det snö, och om någon dog här då som nu, så fick vi lov att bära honom till Slätthög.

Jag har aldrig varit med om att bära, men min far följde jag en gång. Vi kom då fram vid Åboda, och dit var det sänt en karl i förväg med ost, bröd, pannkaka och brännvin, som han förplägadä torparna i Åboda med

för att de, när vi kom, skulle hjälpa till att bära. Och när begravningståget kom dit, steg de under baren och bar duktigt till Slätthyg.

Här fanns två om inte tre bärar i bärhuset i Slätthög, och de var hopfällbara. Dem fick man låna på och gå efter på lördagen före begravningen.

Det varade till mellan 1860 - 70, men då iordningställdes vägen mellan Slätthög och Elmhult och uppdelades till bönderna till allmänt underhåll.

Att gå till kyrkan.

52

Innan vägen kom till stånd, var det ju över huvud taget besvärligt att taga sig till kyrkan, och dit skulle man så gott som var söndag. Det fanns ju inga tidningar, och enda stället, där man kunde få några nyheter, var just vid kyrkan. Där fick man hämta posten också.

Häriifrån fick vi alltså gå, när vi skulle till kyrkan, och det tog rätt lång tid. Det var en och en halv mil, och då gudstjänsten började halv elva, fick vi ge oss i väg redan halv sju på morgonen. Och då var det bässt att ha med sig ett rejält matknyte, så man kunde äta, innan man gav sig på hemvägen, i annat fall blev man rätt hungrig.

På de ställen, där de hade häst, var det vanligt, att en av fruntimmerna - husmor, där hon fanns - fick rida. De hade då en särskild sadel och satt med benen ~~xx~~ på samma sida av hästen. Och där satt de fastspända, så

de kunde inte ramla av. En sådan sadel fanns kvar här rätt
länge, men nu är den borta. Det var förresten inget
särskilt med dem, grova och klumpiga som de var.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *John Nilsson*
Härad: *Alles* Adress: *Boilan Åkarp*
Socken: *Hättå* Berättat av: *Daniel Jonasson*
Uppteckningsår: *juni 1934* Född år *1844* i *Boilan Åkarp*
Åkarp

Uppteckningen rör

F r i e r i o c h b r ö l l o p .

Jag var inte mer än 23 år, när jag fick mig en hustru, så jag var inte med så länge i ungdomslivet, men så pass mycket i alla fall så jag vet hur det gick till.

Här fanns det egentligen två sätt att skaffa sig hustru. Var det en bondson, som var något till aktad, kunde han skriva eller, ännu mera vanligt, skicka en ombudsman till fadern till den flicka han tänkte fria till, och då fick han besked, t.ex. att han var välkommen eller att de inte reflekterade. I förra fallet

bestämdes, att bondsonen kunde komma till flickans hem, vanligen en eftermiddag, och då gjordes det upp om hemgift och sådant.

Men det där känner jag inte så mycket till, för jag tillhörde en annan kår, och vi tog det inte så omständigt. Både pojkar och flickor gick i sällskap, och på sommaren brukade vi rickelsbodaungdomar samlas på en slät, varker plats, som kallades "Synnaplatten" /syndaplatsen/, och där lekte vi och där kom vi överens. "Synnaplatten" hade fått sitt namn därav att de äldre naturligtvis ansåg det vara synd att dansa och leka som vi där gjorde. Om det nu var synd, vet jag inte, men vi var där i alla fall varenda lördag- och söndagkväll hela sommaren, och den var så sliten och gnodd, så där gick det fint att dansa både polka och kadrilj, och den som inte ville det kunde och prata/
ju sitta med sin käresta i buskarna.

Det söps ju rätt mycket, och ibland blev det slagsmål om flickorna, särskilt om det kom utsocknes pojkar. Och det var änte så farligt att klatscha till, en örfil kostade bara 18 skilling i böter, så det var rätt billigt.

På vintern var det vanligt att samlas i någon gård och dansa. Men det skedde inte så ofta. Då gick pojkarna hellre bak på fönstret till flickorna, och det gör de förresten än. Här i gården har vi en flicka, och på lördag- och söndagkvällarna hör jag, att de kommer och knackar på och ber att hon skall komma ut, och så går hon, om hon vill, ut på trappan och pratar med dem ett slag. Och så är det bra med den saken.

Men om vi nu går tillbaka till min tid, så gick det till så, att pojkarna bad flickan komma ut ett slag, och om hon gjorde det, så stod de och resonerade ett slag, och sen följde en av pojkarna med henne in och

"Gå bak
fönstret."

stannade över natten. Och så gör de nog än.

Men så brukade ungdomen träffas på ännu ett sätt, och det var vid storbyken. Storbyken var i april, och den varade åtskilliga dagar.

Det var nämligen så, att de hade väldans mycket hör /lin/ förr, för det var inte så modernt då med bomullsgarn, På hösten skickades höret ut till backstugugummorna för att spinnas, och när april kom var garnet färdigt, och då blev det garnabyk.

Byken utfördes alltid på kvällarna. Ja, det vill säga på dagarna arbetade de äldre gummorna, men på kvällen samlades ungdomen för att hjälpa till, och då blev det fart. Det blev kanske inte så mycket bykt som gjort rackartyg. Pojkarna och flickorna stänkte vatten på varann och "grälade" på varann. Det sista var inte det minst viktiga, och det gällde att vara rätt flink

Storbyken.

i truten, om man ville reda sig.

/ Pojkarna och flickorna brukade vid dessa tillfällen säga varandra ramsor, och här är ett par stycken berättade av Anna-Sara Jönsson, född 1857 i Åboda, Slätthög.

Pojkarna: "Flickornas kärlek den liknar jag vid
ett ihåligt träd med ett vispebo[†] i".

Flickorna: "Pojkarnas kärlek den liknar jag vid
ett ihåligt träd med allt tålmod i."

Pojkarna: "Flickornas kärlek den hänger på strå.
Hur lite det blåser, så blåser den å".

Flickorna: "Pojkarnas kärlek den hänger på vass,
Hur mycket det blåser, så hänger den fast." /

- - - - -
Fram emot midnatt bjöd flickorna på kaffe, och
var det då en pojke och en flicka som hade varann kär,
så kröp de undan i en vrå, och så blev det stilla frid

†/ vispebo = getingbo -

Skriv endast på denna sida!

på det stället.

Garnabykerna räckte mest hela april, för det byktes bara i en gård i sänder. Då garnet var bykt, lades det ut på backen för att bleka, och sen var det färdigt att vävas.

Trolovning.

Ja, så blev ungdomen bekant med varann, och om en pojke och en flicka tyckte om varann, så kom de bara överens om att gå till prästen och ta ut lysning.

Någon egentlig trolovning förekom inte, åtminstone kungjordes den inte, men de som tyckte sig vara lite förmer brukade ha ett litet kalas för de närmaste släktingarna och ibland prästen, och därigenom bands trolovningen, så den gick inte att bryta.

särskild/

De lägre hade som sagt ingen trolovning. Den hade de inom västen, och den var lika säker som en vigsel är nu, ja, säkrare. Men det blev ändå rätt snart bekant,

att de och de skulle gifta sig. Om inte på annat sätt så genom ett slags tiggeri, som förekom här så sent som när jag fick hustru.

Det tiggäriet gick till så, att fästmannen, som ju skulle ha ett jordbruk men inte hade något utsäde första året, talade vid en bevågen och ansedder man att följa sig ut och skaffa utsäde.

De tog då häst och vagn och körde ut i byarna. Fästmannen behövde inte säga något, utom då de fick något, då sade han ju tack. Den andre förde ordet, och när de kom till ett ställe, så sade han ungefär som så, att den här unge mannen skall gifta sig med den eller den flickan och bosätta sig på det eller det stället, och nu behöver han hjälp med utsädet. Så hade de med sig en kagge brännvin och bjöd på en par supar, och var det då en som var glad vid det /brännvinet/, så fick de i

skäppan allt efter de bjöd till.

Men så blev det förbjudet av K. M:t att ha med sig sprit, för de räknade som så, att de bytte till sig säd mot brännvin. Då fortsatte de ett tag utan sprit, men sen blev alltsammans förbjudet. Jag för min del var inte med om 'et, fast nog var då jag tillräckligt fattig.

Lysning.

Det skulle lysa första söndagen i nymåne. Det var sed, men varför vet jag inte. Lysningen togs ut fredag eller lördag, för det var de enda dagar pastorn satt på expeditionen. Lysning och bröllop skulle vara samma år, eljest var lysningen ogill, och då måste det lysas om. Mest vanligt var det att ta ut lysning i januari och februari, för då hann man bli färdig med bosättningen till mars. Det var en god sed.

När en yngling och en jungfru kom till prästen

och begärde lysningsattest, var det prästens skyldighet att förhöra dem i kristendom. Se lysningsattesten redogjorde bl. a. för om de blivande makarna var fria till giftermål, men särskilt om deras ställning i religiöst hänseende. Man resonerade som så, att det ju skulle bli barn, och då var det av vikt, att de uppfostrades kristligt och inte som hedningar.

Prästen förhörde i katekes och biblisk historia, och dessutom fick man läsa inantill ur bibeln. Jag och min blivande hustru behövde inte, för vi hade båda högsta betyg.

Men så skulle prästen ha 8 kronor för attesten, och kyrkvärden 2 kronor för att han skulle lägga upp den på predikstolen ~~xxx~~ de tre söndagarna.

Första lysningsdagen brukade gummorna säga, att ~~ixdag~~ "slog de benen av" att i dag "slog de benen av"

"Slå benen av!"

den eller den pojken, och grunden till det var, att sedan fick inte den pojken gå ut till flickor längre.

Under tiden det lystes skulle ingen av de blivande makarna gå till den kyrkan utan till en annan. Var det möjligt följdes man, och såg man då bra ut och kunde gå där på kyrkbacken och stata lite, så var det inte ur vägen.

Första dagen det lyste, skulle de gärna vara tillsammans i den blivande brudens hem. Där skulle det förstås vara kalas, och det blev allt efter omständigheterna. Var det en rik bondedotter, så var mest hela släkten inbjuden och även prästen, men vanligen var det endast ett kalas för de närmaste släktingarna.

Andra lysningsdagen var den första lik. Först följdes man åt till kyrkan och gick där och stata ett slag, och sen gick man till ~~brud~~ fästmannens hem, där

Första lys-
ningsdagen.

Andra lys-
ningsdagen.

~~Är~~ det då var ett liknande kalas som i fästmöns den första lysningsdagen.

Tredje och sista lysningsdagen var som de båda förra, ~~men då samlades man åter i den blivande~~ men kvällen skulle fästmannen tillbringa i fästmöns hem. Den dagen var det emellertid intet kalas.

På senare tid har det blivit sed här, att ungdomen på andra lysningsdagen skall "dra' björk".~~xxxx~~ Det blivande brudparet är då i fästmöns hem, och på kvällen samlas ungdomen, både pojkar och flickor, och går ut och hugger en stor fin björk på brudes far ägor. Den drar de sen ända in i förstugan om det går, och så måste brudparet ut och tacka för hyllningen och bjuda dragarna på kaffe. Efter trakteringen drar det ut björken på vedbacken och hugger upp den till ved och stökar efter sig.

Tredje lysningsdagen.

~~Bröllopet.~~

"Dra' björk".

Men blir de inte inbjudna, ja, då lämna de björken i förstugan och går sin väg, och det kan bli rätt så besvärligt för bonden att få bort den.

De flesta bröllopen stod på nyårsnyet. Det ansågs nämligen lyckosamt att gifta sig då. Varför vet jag inte, men hur som helst, så var det bra, för då hann man, som sagt, bli färdig med bosättningen till mars. Det var en regel, och en god regel.

Bröllopet skulle hållas i brudens hem, och redan ett par veckor i förväg började man med förberedelserna, för skulle det vara ett riktigt bröllop, så skulle det räcka i minst tre dagar.

Man tog hem vackra, jämnhöga granar, 8 - 10 alnar långa, och på dem skalades barken av nertill, så att det endast blev kvar en liten topp. De sattes i

Bröllopet.

jämna par på båda sidor av vägen från grinden och fram till dörren, och där fick de stå så länge toppen var frisk. Över förstugudörren skulle det vara en båge av flätade grankvistar, och i mitten på den hängdes en krans av blommor. En liknande båge, fast något mindre, hängdes på grinden.

Inne i stugan pryddes man så gott man kunde. På väggen bakom den plats, där brudparet skulle sitta, spännde man upp julduken / den vita linneduk man brukade ha på julbordet/. Kanterna runt om vekos in / ca. 2dm. breda/, och i mitten pryddes den med blommor och girlander. Brudpallen, en enkel träpall, kläddes med brokigt tyg och kuddar. Den gick i arv från mor till älsta dotter.

Bjudningen till bröllopet skedde veckan före, men inte på någon bestämd dag. /numera torsdag/. Till att bjuda utsågs en man, vanligen en släkting till bru-

den eller brudgummen, om vilken man visste, att han kunde hålla måttan, för han blev bjuden på kaffe och sup i varje gård, och om han tog så mycket han fick, förföll han ju rätt snart.

Släkten var självskriven att närvara vid bröllopet, likaså prästen, men dessutom skulle även klockarn och kyrkvärden gärna bjudas, Hade man riktigt god råd, så kunde man dessutom bjuda hela gilleslaget. Men det gjorde var och en efter råd och lägenhet. Kunde han inte, så fick det vara slätt som det var.

Hela veckan före bröllopet gick åt till att baka och laga iordning all den myckna mat, som behövdes. Detta arbete leddes av lejd "koka", ~~som förtjänade gårdens folk att vänta på~~ Hon skrev ut en nota på allt som behövdes, och detta köptes in av värden. Nu kan jag inte räkna upp allt som köptes, för jag var ju inte med om

sådant, men jag vet att det var ett helt hästlass.

/ Handl. Amadeus Pettersson i Åboda, Slätthägs sn. har lämnat mig en nota över vad som brukade ~~inköpas~~ anskaffas till ett bröllop, och den har följande utseende:

9 st. spädkalvar.	5 kg. sviskon.
25 kg. sidfläsk.	15 " toppsocker.
20 " torkat oxkött.	10 " obränt kaffem
15 " ost.	1 hg. anis.
125 " samsikt.	1 " fänskol.
100 " vetemjöl.	1 " kanel.
15 " rökt malt.	1 " vitpeppar.
15 " lutfisk.	2 " kryddpeppar.
5 " bruna bönor.	5 l. sirup.
5 " makaroner.	30 - 40 kannor brännvin.
10 " russin.	

Förning.

69

Det var nu den mat, som gjordes i ordning i bröllopgården, men dessutom skulle alla gäster eller familjer ha med sig förning, och den var inte liten den heller. Den var: En halv spädkalv, en ostekaka, och en sötost. En risgrynspannkaka och en rågmjölskaka för varje medlem i familjen, och den närmare släkten skulle även ha med sig en spåtskaka. Så var det en stor tårta, och den brukade inte bonnahustrurna vara bekväma till att baka, så den måste köpas hos bagarna. En massa bakelser skulle man också ha med sig, De bakes hemma och var av åtskilliga former och smaker. Till kokan skulle man ha en kaka av siktmjöl, och ibland förekom det att barnen i gästhuset skulle ha var sin lilla kaka av samma deg. Dessa bakes i olika storlekar. Det minsta barnet skulle ha den minsta kakan o.s.v.

Till bröllop hade man inte med sig den vid andra kalas så vanligt förekommande vita gröten. I grötbyttan hade man denna gång ostekakan och risgrynspannkakorna.

På lördag, ungefär mitt på dagen, började gästerna att komma och samtidigt även prästen. De blevo vid ankomsten bjudna på en sup men i övrigt ingen förtäring förrän efter vigseln, och den var på sena eftermiddagen.

Bruden kläddes av en särskilt utsedd person, men om det gick efter någon regel, vet jag inte. Hon visade sig inte förrän hon var färdig och tillsammans med brudgummen kom ned till det rum, där de skulle vigas. Efter vigseln bjöds till bords, men det tog en rundlig tid, innan man kunde börja äta, för det skulle krusas i det oändliga. Ja, med karlarna var det ingen fara, de var inte så fjantiga, men med kvinnfolken var det

värre. ~~De sprang ut och gömde sig~~ . De som var som mest
krussjuka sprang ut och gömde sig, och så var det för
värdfolket att söka reda på dem, och medan de tog reda
på en, passade en annan på att försvinna. Ibland kunde
det taga ett par timmar, innan alla satt vid bordet.
Borden stod i hästskoform längs väggarna. Den del av bor-
det, som stod längs kortväggen, kallades gallbänken
och var hedersplatsen. Där satt naturligtvis brudparet,
och på ömse sidor om dem satt prästen och hans fru, om
de var närvarande. Sedan satt man efter rang och värdig-
het, kvinnfolken till vänster och karlarna till höger.

En bröllopsmiddag brukade ha följande utseende:

Buljong och smörbakelser.

Lutfisk och potatis, sås.

Ärter och potatis, kött, korv och fläsk.

Makaroner och stek. / Till de tre sistnämnda rätterna

Bröllops-
middagen.

fick man en rejäl sup i ölglas./

Bruna bönor och fläsk.

Kalvkött. / hackat och kokt kalvkött, starkt kryddat.

Serverades varmt på djupa tallrikar, en
full tallrik åt var person. En go' rätt
som mättade bra./

Fruktsoppa och vetebröd.

Ostekaka.

Sötost.

Katrinplommon.

Äpplekänsar, smörbakelser, sockerkakor, spitsringar
och mandelkakor. Konfekt.

Kaffe.

Middagen varade i 5 - 6 timmar eller från kl. 5
på e.m. till 10 och 11 på kvällen. Det skulle ha blivit
alldeles olidligt att sitta så länge, och därför var

det tillåtet att allt emellanåt resa sig från bordet och gå ut och motionera sig lite.

Mitt emot bruden stod det en tom tallrik, "brud-tallriken", och på den lades en portion av allt som för-
tärdes, och det blev en grann tallrik. Den skänktes sedan till någon behövande i trakten, någon gammal gumma t.ex,

Om någon av de inbjudna var förhindrad att komma, genom sjukdom t.ex., så var det värdens skyldighet att ombesörja att mat sändes till honom.

Bröllopet var liksom en avskedsfest till ungdomslivet, och därför samlades mest all den ungdom, brudparet hade varit tillsammans med. De som inte var bjudna, utsocknes ungdom, samlades i stora massor utanför fönstren, och deras anförare ropade: "Brudparet ut!". Då måste brudparet ut och visa sig, och sedan inbjöds ungdomarna på förtäring.

Nu är det ju vanligt att skjuta utanför bröllopsgården, men det gagnades inte då. Men om brudparet åkte till prästgården för att vigas, brukade pojkarna lägga sig vid vägen liksom i bakhåll, och när brudparet åkte förbi sköt de lösa skott med pistoler. Det blev ju inga riktiga smällar, bara små knattar.

Efter middagen blev det alltid dans, om inte religiösa skäl hindrade. Bruden var skyldig att dansa med så många som möjligt, och de närvarande bestämde vem hon skulle dansa första dansen med. Om det då gick efter någon regel eller ej, vet jag inte, men så pass ~~vet jag~~ vet jag, att inte var det med brudgummen.

Genast efter bröllopet, redan samma natt detta slutade, skulle de nygifta bege sig till sitt nya hem. Hade brudens far häst, ålåg det honom att skjutsa dem, i annat fall brudgummens far. Hade ingen av dem häst,

brukade man hyra häst, eller också, vilket var mest vanligt, gick man.

Min svärfar var död, och min far hade ingen häst, så jag hade tingat en bonde att köra, men han kom inte, och så fick min hustru och jag gå. Det var en och en halv mil, och vi kom fram just i gryningen. Det var vår bröllopsresa.

R e g i s t e r.

S k o g s a r b e t e.

Bjälkhuggning	1 - 6.
Veden	7 - 8.
Tjärbränning	9 - 10.

O s b r u k.

Redogörelse för dess uppkomst	11 - 14.
Målmupptagning	14 - 15.
Kolning	15 - 16.
- - - - -	- - -
Bultavagnen	17 - 18.
"Smygare"	18 - 19.
Last- och åkvagnen	20 - 21.
Schäskärran	22.

Kila sten	23 - 24.
Höstarbetet	25 - 26.
"Öträdan"	27 - 28.
"Rishämta"	29.
Potatisblasten	30.
Linskävor	31.
Ris att strö under korna ..	32.
"Locka so"	33 - 34.
Spingestickor	35 - 38.
Elddon och svavelspetor ...	39 - 40.
Tändstickor, pipa och piphylla	41 - 42.
<u>Ljusstöpning</u>	43 - 47
Vaxljus	44 -45.
Beckljus	45 - 46.
Ljus, som stöpts i form ..	46 - 47.

Träslöjd	48.
Marknaden i Växjö	48 - 49.

- - - - -
När man måste bära liken från

Elmhult till Slätthögs kyrka ...	50 - 51.
Att gå till kyrkan	52 - 53.

F r i e r i o c h b r ö l l o p .

Lekplatser	55.
"Gå bak fönstret"	56 - 57.
Storbyken	57 - 59.
Ramsor	58.
Trolovning	59 - 61.
Ett "tiggeri"	60.

<u>Lysning</u>	61 - 64.
"Slå benen av...."	62 - 63.
Första lysningsdagen	63.
Andra lysningsdagen	63 - 64.
Tredje lysningsdagen	64.
"Dra ' björk"	64 - 65.
 <u>Bröllopet.</u>	 65 - 75.
Brudgränar	65 - 66.
Bjudningen	66 - 67.
Inköp och bak	67- 68.
Förning	69 - 70.
Bröllopsmiddagen	71 - 73.
"Brudtallriken"	73.
 R e g i s t e r	 76 - 79.